

Saada t. tulla tehtyä

Setälä mainitsee »Suomen kielen lauseoppinsa» ensimmäisessä, 1880 ilmestyneessä painoksessa kuvatessaan partisiipien käyttöä predikaatintäytteenä mm. seuraavat kaksi kohtaa:

c) Personaalin [= aktiivin] I:sen participin translatiivi *tulen*-verbin yhteydessä ilmaisee satunnaista tekemistä ja *saan*-verbin yhteydessä *loppuun saattua* tekemistä; esim. *Hän tuli kertoneeksi asioita, joita tahtoi pitää salassa; Tuskin hän sai sen sanoneeksi, kun — —.*

H u o m. ! *Olkoon menneeksi; Anna olla olleeksi, sika salmen uineheksi.*

d) Impersonaalien I. passiivin II:sta participia käytetään samalla tavalla *tulen-* ja *saan*-verbien kanssa; esim. *Tuli tehdyksi; Sain jo työni lopetetuksi.*¹

Toisessa, 1884 valmistuneessa painoksessa on tässä kohdassa lisäys:

M u i s t. Tässä tapauksessa käytetään usein predikaatinlisän asemesta subjektiivista tai objektiivista predikaatinsanaa yksikön partitiivissa; esim. *Se tuli tehtyä; Nyt tulivat tuollaiset työt tehtyä; Kyllä sen (ne) saamme sovitettua; En saanut nukkuttua.*

Tämä lisäys on ilmeisesti Setälän tällä välin Koillis-Satakuntaan tekemän tutkimusmatkan satoa; »Lauseopillisessa tutkimuksessa» hän toteaa (s. 129), että tuolla alueella esiintyy tässä rakenteessa — tavallisemman translatiivin ohella — myös partitiivia, esim. *Nyt tuli tollaiset työt tehtyä.*

Lauseopin 3. painoksessa 1891 on taas muutos; em. huomautukseen on lisätty sana »murteittain». (»Tässä tapauksessa käytetään usein murteittain predikatiivi-adverbiaalin asemesta subjektiivista tai objektiivista predikaatintäytettä yksikön partitiivissa.»)

4. painoksessa on siinäkin vielä tärkeä muutos: esimerkki *Nyt tulivat tuollaiset työt tehtyä* on pyyhitty. Setälää oli varmaan ruvennut epäilyttämään hänen tähän lauseeseen sovitamansa monikko *tulivat*. Tämä seikka liittyy siihen syntaktiseen siirtymään, jota Osmo Ikola on käsitellyt Sananjalassa (1 s. 47). Todettuaan, että rakenteessa *työ tulee tehdyksi* (~ *tehtyä*) on *työ* alkujaan ollut subjektina, Ikola sanoo: »Sekä yleis- että kansankielessä käytetään po. tyyppiä nykyään yleisesti myös persoonattomana, jolloin alkuperäinen subjekti on partisiipin objektina. Esimm. *elämän arvoja tulee iltaisin kapealla vuoteella uudestaan mitatuksi*. Uusi Kuvalehti n:o 41 s. 4 — — *Ei ot tullus sitä tapaa otettua* Kannisto LHLEH s. 238.» — Tämän siirtymän seurausta on, että kyseistä rakennetta on ruvettu käyttämään myös intransiitiviverbeistä, esim. *Minun tuli sanotuksi vähän pahasti* (Ikola, mp.). Setälä olikin jo lauseoppinsa 2. painokseen ottanut myös intransiitviesimerkin *En saanut nukkutuksi*.

Olen koettanut selvittää, mitä Setälän maininta »murteittain» merkitsee. Sana-kirjasäätiön kokoelmien perusteella voi todeta, että suurimmassa osassa kieli-

¹ Samaan tapaan A. W. Jahnsson, Finska Språkets Satslära. För läroverkens behof, 1871, s. 131 ja 134 (verbinä vain *tulla*).

aluetta on tuttua translatiivin käyttö: sitä tavataan ensiksikin Lounais-Suomessa, koillisrajana linja Pyhäranta—Vampula—Halikko—Perniö, ja toiseksi Pohjois-, Keski- ja Itä-Suomessa, noin linjan Kurikka — Nurmo — Jämsä — Heinola — Nastola — Iitti koillispuolella. Näiden rajojen välillä vallitsee partitiivin käyttö, ja sitä esiintyy laajalti myös translatiivin alueella. Esim. Savossa on *saada t. tulla otettua* -tyyppi kirjattu vielä Maaningalta ja Juvalta, ja myös Etelä-Pohjanmaalta, Keski-Suomesta ja Etelä-Hämeestä on merkitty kaksinaiskäytäntöä.

Kieliopit ja ohjekirjat ovat nähdäkseni joko tuominneet tai sitten maininnatta sivuuttaneet partitiivin käytön; vain Ketusen »Hyvää vapaata suomea» hyväksyy sen (s. 195): »Ei silti tarvitse partitiivirakennetta tuomita virheelliseksi tai edes murteelliseksi, siksi vankka jalansija silläkin on kirjakelessä.»

Epäilemättä partitiivi rakenteessa *saada t. tulla tehtyä* liittyy sellaiseen länsisuomalaiseen partitiivipredikatiivin käyttöön, jota edustaa Kanniston »Lauseopillisissa havainnoissaan» (s. 15) mainitsema lause *Kerran minä säil lahjaa pussin* ja joka ei ole yleiskielen mukaista: normaalistihan sanotaan translatiivia käyttäen *Kerran minä sain lahjaksi pussin*. Kenties se seikka, että partitiivi erottaa rakenteet *saada sanottua, tulla otettua* sellaisista yleisistä rakenteista kuin *saada valmiiksi, tulla sairaaksi* paremmin kuin rakenteet *saada sanotuksi, tulla ottaneeksi*, on ollut omiaan levittämään partitiivin käyttöä sekä murteissa että yleiskielessä. »Vain kolme tuli hyväksytyksi» saattaa olla aivan vailla sitä erikoissävyyä, joka sisältyy lauseeseen »Vain kolme tuli hyväksyttyä».

Partitiivi on tässä rakenteessa erittäin tavallinen myös kirjoitetussa kielessä. Paula Vuorela onkin siksi lausunut toivomuksen (Vir. 1972 s. 494—), että se vapautettaisiin pannasta: »Omasta puolestani arvelen, että Setälän muistutusta, jossa hän totesi asian, ei tuominut sitä, on tulkittu liian ankarasti. Yleiskieleen hyväksyttynä tästä predikaatintäyteestä

ei olisi mitään haittaa, olisipa se osaltaan kieltä rikastuttamassa.» Olen kallistunut samaan mielipiteeseen: partitiivirakennetta on tarpeetonta vastustaa. On sanottu, että se aiheuttaa sekaannusta, kun esim. lauseessa *Tuli tehtyä työtä* voidaan *tehtyä* käsittää attribuutiksi. Samaa voidaan kuitenkin sanoa myös esim. lauseesta *Saimme otetuksi evääksi vain pari voileipää*.

Lukiessani viime keväänä ylioppilaisaineita tarkkailin näitä rakenteita ja havaitsin, että *saada t. tulla tehtyä* oli niissä ehdottomasti vallitseva huolimatta siitä, että opettaja lähes aina oli merkinnyt sen virheeksi. Oppikoulun opetus siis ei ollut paljonkaan päässyt vaikuttamaan oppilaiden kielenkäyttöön tässä kohdin. Mainitsen yhden esimerkin joka paikkakunnalta:

USA sai näillä pommeilla osoitettua voimakkuutensa (Helsinki).

— — *silloin tulee myös paremmin luettua läksyt* (Merikarvia).

[Soita] *ojitetaan ja näin saadaan liika vesi ohjattua vesistöihin* (Mikkeli).

Myöhemmin tulee kaduttua ja mietittyä syitä siihen (Kuopio).

Siihtähän yleisö pitää, jos esim. puolustaja saa vastapuolen hyökkääjän taklattua jäähän (Tervola).

Tällaisia poimintoja on 1 084 aineesta 40 kpl: *tulla*-tyyppiä 13 ja *saada*-tyyppiä 27. Vain yhden oli opettaja jättänyt merkitsemättä. Pidän silmällä myös yleiskielen normin mukaisia translatiiviesiintymiä, ja niitä löysin vain 5, esim.

— — *jolloin ohitustilanteet saataisiin eliminoiduiksi* (Helsinki).

— — *vain harvojen tulee kiinnitettyksi se [turvavyö] lähtiessään* (Tampere).

*

Ehdotin kielilautakunnan kokouksessa 17. 9. 1973, että lautakunta hyväksyisi rakenteet *saada* ja *tulla tehtyä* yleiskielessä käytettäväksi rakenteiden *saada* ja *tulla tehdyksi, tehneeksi* rinnalle. Kielilautakunta hyväksyi ne.

Matti Sadeniemi